

Denna rapport är en sammanställning grundad på Utrikesdepartementets bedömningar. Rapporten gör inte anspråk på att ge en fullständig bild av läget för de mänskliga rättigheterna, demokrati och rättsstatens principer i landet. Information bör också sökas från andra källor.

Mänskliga rättigheter, demokrati och rättsstatens principer i Östtimor 2015–2016

I. SAMMANFATTNING

Vid Östtimors frigörelse från Indonesien 1999 låg landets institutioner och samhällsstrukturer i spillror. Stora framsteg gjorts i återuppbyggnaden av samhället och dess institutioner. Östtimor har idag ett relativt väl fungerande demokratiskt system med regelbundna fria och rättvisa val och lagstiftningen är i hög utsträckning utformad i enlighet med grundläggande principer om de mänskliga rättigheterna.

En rad allvarliga utmaningar kvarstår. Landets ekonomi är trots oljeintäkter utvecklad och stora delar av befolkningen lever i fattigdom och saknar adekvat tillgång till mat, vatten, sjukvård, utbildning och arbete.

Rättsväsendet och statsförvaltningen lider av omfattande kapacitetsbrist och rättssystemets oberoende undergrävs av politisk inblandning. Lagar och domstolsbeslut skrivs på portugisiska, vilket endast en liten del av befolkningen talar. Polisväsendet saknar kunskap om mänskliga rättigheter och brukar regelbundet övervåld. Straffrihet för brott begångna under den indonesiska ockupationen påverkar offren negativt.

Situationen för kvinnor är särskilt besvärlig. Tillgång till sexuell och reproduktiv hälsovård är begränsad. Sexuellt och fysiskt våld i hemmet är utbrett. Brister i rättssystemet och tillämpning av informella rättssystem som är diskriminerande mot kvinnor förekommer i hög utsträckning på landsbygden.

II. RÄTTSSSTATENS PRINCIPER

En princip för god samhällsstyrning

Rättsystemet är under uppbyggnad, men uppvisar allttjämt allvarliga brister. Kapacitets- och personalbristen är påtaglig. Situationen försvåras av att alla lagar och domstolsbeslut skrivs på portugisiska, vilket få östtimorianer talar eller förstår.

Domstolar finns endast i 4 av 13 distrikt vilket kraftigt begränsar tillgång till domstolsväsendet. Mobila domstolar inrättades 2014 för att åtgärda detta, men effekten har enligt *Amnesty International* hittills varit begränsad. På landsbygden tillämpas fortfarande informella rättssystem, som ofta är särskilt diskriminerande mot kvinnor.

Rättssystemets oberoende är ifrågasatt. Vid flera tillfällen har regeringsrepresentanter uttryckt offentlig kritik mot rättsliga avgöranden och åsikter om pågående rättsfall. I slutet av 2014 avskedade regeringen under Xanana Gusmaos ledning samtliga internationella domare och åklagare. Avskedandena följde inte juridiskt protokoll då det endast är *Superior Council of Magistrates* som kan avskeda juridisk personal. Avskedandena anses ha varit politiskt motiverade. Enligt *Freedom House* och JSMP ville regeringen troligtvis undvika kritik på grund av korruptionsfall och inkompetent hantering av brott mot mänskliga rättigheter begångna under den indonesiska ockupationen.

Straffrihet för brott begångna under, och i samband med slutet av, den indonesiska ockupationen präglar och påverkar samhället i hög utsträckning. Regeringen anklagas av lokala och internationella organisationer som arbetar för mänskliga rättigheter för att prioritera vänskapliga band med Indonesien framför rättvisa och stöd till offren. En FN-ledd domstol väckte mellan 2000 och 2005 totalt 391 åtal för folkmord, krigsbrott, tortyr, mord eller brott mot mänskligheten. Av dessa har 84 åtal har till fällande dom och tre till friande. Domstolen lades ner 2005. Därefter har överbelastning i rättsväsendet och politisk ovilja gjort att processerna försenats kraftigt. Avskedandet av internationella domare gör att alla pågående rättsprocesser för dessa brott helt avstannat eftersom två internationella domare krävs för att fallen ska kunna tas upp i domstol.

Korruption är utbredd inom statsapparaten och myndigheter, inte minst gällande upphandlingar, offentliga utgifter och nepotism. Östtimor intar plats 101 av 171 i *Transparency Internationals* index över upplevd korruption 2016. En antikorrupsions-kommission (CAC) inrättades 2010.

III. DEMOKRATI

De politiska rättigheterna och de politiska institutionerna

Östtimor är en republik och enhetsstat. Landets politiska system är fastställt i konstitutionen. President och parlament väljs direkt av folket i allmänna val. Samtliga östtimorianer som fyllt 18 år har rösträtt. Nästa president- och parlamentsval ska hållas under våren respektive sommaren 2017.

Presidenten är statschef och kan sitta högst två mandatperioder. Presidentens verkställande makt är begränsad till vetorätt mot ny lagstiftning. Nuvarande president Taur Matan Ruak tillträdde efter valet 2012 och är landets tredje folkvalda president.

Parlamentet har en kammare med 65 folkvalda ledamöter. Val till parlamentet hålls vart femte år. Minst en tredjedel av ledamöterna ska enligt lag vara kvinnor. Efter valet 2012 är 24 av 65 ledamöter kvinnor. Totalt 21 partier deltog i valet 2012. Fyra partier fick mer än tre procent av rösterna, vilket är gränsen för att få platser i parlamentet.

Valen 2012 hölls under översyn av *United Nations Integrated Mission in Timor-Leste* (UNMIT). Valen anses av internationella bedömare ha varit fria och rättvisa. Valdeltagandet var 73 procent i presidentvalet och 75 procent i parlamentsvalet. För första gången sedan självständigheten 2002 följdes valen inte av några våldsamheter.

Efter en regeringsombildning 2015 till följd av en koalitionsöverenskommelse mellan de två största partierna, *Frente Revolucionária do Timor-Leste* (Fretilin) och *Conselho Nacional da Reconstrucao de Timor* (CNRT), ingår nu samtliga partier i parlamentet även i regeringen. Samtidigt avgick den förre gerillaledaren Xanana Gusmao (CNRT) som premiärminister och ersattes av Rui Maria de Araujo (Fretilin). Gusmao är nu planeringsminister och har behållit de facto kontroll över budgeten. Avsaknaden av ett oppositionsparti i parlamentet anses av internationella bedömare som *Freedom House*, undergräva den demokratiska kulturen i

landet. Inför presidentvalet 2017 har CNRT och Fretilin, som tillsammans har 55 av 65 platser i parlamentet, kommit överens om att nominera en gemensam kandidat. Ett nytt parti, *Partidu Libertasaun Popular* (PLP), har bildats av personer inom presidentens närmaste krets och har som mål att skapa ett trovärdigt oppositionsparti inför valen 2017.

Antalet underskrifter som krävs för att starta ett nytt politiskt parti höjdes 2014 från 1 500 till 20 000 och måste komma från samtliga 13 distrikt, vilket har försvårat bildandet av nya partier.

Det civila samhällets utrymme

Civilsamhället tillåts verka fritt och öppet och kan i stort sett föra ut sina budskap obehindrat. Östtimorianska civilsamhällesorganisationers verksamhet är på grund av undermålig infrastruktur och bristande resurser i hög utsträckning begränsad till huvudstaden Dili, även om några av de mer etablerade organisationerna bedriver viss verksamhet i distrikten. Det finns en rad organisationer som arbetar med ett brett spektrum av frågor, inklusive mänskliga rättigheter, och som granskar regeringens arbete.

År 2015 skapades ett partnerskap mellan regeringen och delar av det civila samhället för inrättandet av så kallad *social audit* av regeringens politik. Enligt regeringen ska civilsamhället ges möjlighet att säkerställa att regeringens politik verkställs i enlighet med de politiska målen.

Vid enstaka tillfällen har säkerhetspolisen trakasserat organisationer som arbetar för mänskliga rättigheter i samband med internationella besök. Inför den indonesiska presidentens besök i januari 2016 försökte säkerhetspolisen stoppa organisationen *HAK Association* från att hålla en demonstration för att kräva rättslig prövning av brott begångna under den indonesiska ockupationen samt förhindra demonstranter att uttrycka stöd för västra Papuas rätt till självbestämmande.

IV. MEDBORGERLIGA OCH POLITISKA RÄTTIGHETER

Respekt för rätten till liv, kroppslig integritet och förbud mot tortyr

Det finns inga rapporter om påtvingade försvinnanden eller politiska mord. I ett uppmärksammat fall år 2015 sköts fyra personer från den förbjudna paramilitära oppositionsgruppen *Maubere Revolutionary Council* (KRM) ihjäl i en väpnad sammandrabbning med säkerhetsstyrkor. Enligt regeringen

öppnade gruppens ledare Mauk Moruk eld när han uppmanades att ge upp. Organisationer som arbetar för mänskliga rättigheter har uppmanat regeringen att utreda fallet, men ingen utredning har påbörjats.

Tortyr är förbjudet i lag och systematiskt användande av tortyr förekommer inte. Enligt ombudsmannen för mänskliga rättigheter och rättvisa använder polisen, och i viss mån militären, ofta övervåld i samband med gripanden. En anledning till brukandet av övervåld anses vara bristande kunskap om mänskliga rättigheter och särskild utbildning i ämnet har införts vid polisutbildningen.

Standarden i landets fångelser är bristfällig och överbeläggning är ett problem. På grund av bristande kapacitet i rättsväsendet väntar 25 procent av landets frihetsberövade på rättegång.

Östtimor är både ursprungs- och destinationsland för människohandel. Lagstiftningen förbjuder människohandel och slaveri och under 2016 åtalades sex personer för människohandel och två personer fälldes. Handel med kinesiska, filippinska och vietnamesiska kvinnor för prostitution i Östtimor förekommer. Handel med timoresisk arbetskraft till länder i Sydostasien och Storbritannien förekommer också. Regeringen drog under 2016 in tillstånden för 10 av de 433 rekryteringsfirmor som förmedlar anställningar för hushållsanställda utanför Östtimor på grund av olaglig verksamhet.

Dödsstraff

Enligt Östtimors konstitution får dödsstraff inte utdömas.

Rätten till frihet och personlig säkerhet

Godtyckliga frihetsberövanden är förbjudna och lagen kråver domstolsorder för gripanden. Lagen fastställer också att beslut om häktning ska tas inom 72 timmar från gripandet. Brist på jurister inom rättsväsendet medför emellertid att polisen tar egna beslut om personer ska hållas kvar i häkten.

Enligt både ombudsmannen för mänskliga rättigheter och rättvisa samt människorättsorganisationer genomfördes godtyckliga gripanden och husrannsakingar i stor omfattning under kampanjen mot den paramilitära oppositionsgruppen KRM. Under år 2015 greps totalt 500 KRM-medlemmar. De flesta släpptes efter några dagar.

Det förekommer inga inrikes eller utrikes resebegränsningar.

Rättssäkerhet

Lagen garanterar rätten till rättvis och oberoende prövning, men brister i rättssäkerheten förekommer till följd av brist på juridisk personal och översättare. Enligt civilsamhällesorganisationen *Judicial System Monitoring Program* (JSMP) finns endast cirka 30 vardera av domare, åklagare respektive offentliga försvarsadvokater.

En utmaning för rättssystemet är att alla domstolshandlingar skrivs på portugisiska, även om vissa domstolförhandlingar hålls på det inhemska språket *tetum*. Översättningar av dokument är ofta bristfälliga. Majoriteten av östtimorianska jurister utbildas i Indonesien och genomgår därefter endast två års utbildning i portugisiska. En mycket liten minoritet av de åtalade talar portugisiska.

Överklaganden av domar kan göras till appellationsdomstolen, men denna har endast tre domare och handläggningstiderna är mycket långa.

Straffrihet

Under den indonesiska ockupationen 1975–1999 och i samband med den indonesiska militärens tillbakadragande 1999, begicks omfattande och grova kränkningar av mänskliga rättigheter. Flera människorättsorganisationer, inklusive *Amnesty International*, har riktat kritik mot regeringen för att många förövare inte åtalats. Lagen fastställer att det måste finnas två internationella domare vid rättegångar om brott mot mänskliga rättigheter. Efter avskedandet av alla internationella domare och åklagare 2015 har inte några fall kunnat behandlas av domstol.

Konstitutionen fastställer att parlamentet ska häva regeringsmedlemmars immunitet om de står åtalade för brott med en straffsats högre än två års fängelse. I ett uppmärksammat fall 2014 skickade dåvarande premiärminister Gusmao ett brev till parlamentet där han bad dem att inte häva immuniteten för dåvarande finansministern Emilia Pires, som hotades av åtal för korruptionsbrott, för att garantera en fortsatt fungerande regering.

Yttrande-, press- och informationsfrihet, inklusive på internet

Östtimors konstitution garanterar yttrande- och informationsfrihet och regeringen respekterar generellt detta. Avsaknad av infrastruktur, bristande

resurser och analfabetism försvårar spridning av information. Östtimor intar plats 99 av 180 i *Reportrar utan Gränser pressfrihetsindex* 2016.

Lokal media har kritiserat 2014 års medialag för att vara överdrivet restriktiv och för att ge det statliga *Press Council* för mycket makt. Bland annat måste journalister enligt lagen ackrediteras av *Press Council*. Enligt *Reportrar utan gränser* är det också svårt för journalister att få tillgång till statlig information.

Det förekommer inga uppgifter om censur av internet. Tillgången till internet är mycket begränsad på grund av höga kostnader och undermålig infrastruktur.

Mötes- och föreningsfrihet

Mötes- och föreningsfrihet garanteras i konstitutionen och respekteras överlag. Vissa lagstadgade begränsningar gällande mötesfrihet förekommer, bland annat måste planerade demonstrationer anmälas skriftligen tre dagar i förväg och det finns ett förbud mot demonstrationer inom 100 meter från offentliga institutioner.

Religions- och övertygelsefrihet

Östtimor är en sekulär stat och religionsfrihet garanteras i konstitutionen. Av den totala befolkningen är 97 procent katoliker. Enligt *Freedom House* har enstaka fall av trakasserier mot protestanter rapporterats.

V. EKONOMISKA, SOCIALA OCH KULTURELLA RÄTTIGHETER

Rätten till arbete, rättvisa arbetsvillkor och relaterade frågor

Östtimor har ratificerat sex av Internationella arbetsorganisationens (ILO) åtta centrala konventioner. Landet har inte ratificerat *Konventionen om minimiålder för tillträde till arbete*. I arbetslagstiftningen är åldersgränsen för arbete 15 år. Östtimor har inte heller ratificerat *Konventionen om avskaffande av tvångsarbete*. Emellertid är tvångsarbete förbjudet enligt konstitutionen och i arbetslagstiftningen. Arbetslagen fastställer en lagstadgad minimilön om 115 USD i månaden och en 44 timmars arbetsvecka.

Tillförlitlig statistik om sysselsättningsgrad och arbetslöshet saknas. Enligt *La'o Hamutuk* (LH), en lokal organisation som arbetar med ekonomisk analys, har cirka 20 procent av befolkningen anställning. Resterande 80

procent av befolkningen består huvudsakligen av självhushållande bönder och fiskare, som ofta är arbetslösa eller undersysselsatta, eller är personer som arbetar i den informella ekonomin. Arbetskraften ökar med 15 000–20 000 personer per år, men endast några hundratal arbetstillfällen skapas. Av den totala befolkningen är 42 procent under 15 år och inom ett par år kommer det stora antalet ungdomar som är födda under babyboomen i början av 2000-talet göra att arbetskraften kommer att öka med 30 000 personer per år.

Kvinnor missgynnas på arbetsmarknaden. Patriarkala normer medför lägre utbildningsnivå och begränsar kvinnors möjligheter att delta i arbetslivet. Lagen om arbetsrätt omfattar inte hushållsanställda, vilket särskilt drabbar kvinnor.

Det finns ett fåtal fackföreningar, till exempel för lärare och byggarbetare, som är verksamma i landet.

Rätten till bästa uppnåeliga hälsa

Framsteg har gjorts på hälsoområdet sedan självständigheten. Förväntad medellivslängd var år 2015 enligt WHO 70 år för kvinnor och 67 år för män att jämföra med 61 respektive 59 år 2000. Barnadödligheten för barn under fem år har minskat från 110 per 1 000 födselar år 2000 till 53 år 2015. Emellertid lider 50 procent av barnen under fem år av hämmande fysisk och mental tillväxt på grund av undernäring och 11 procent är akut undernärda. Mödradödligheten har enligt WHO minskat från 694 per 100 000 födselar år 2000 till 215 år 2015.

Tillgången till sjuk- och hälsovård varierar kraftigt inom landet men vissa förbättringar har gjorts genom till exempel hembesök på landsbygden och förbättrad infrastruktur. Ett omfattande program för utbildning av sjukvårdspersonal på Kuba pågår och hittills har 900 nyutbildade läkare återvänt till Östtimor efter att ha utbildats på Kuba.

Sanitära förhållanden är bristfälliga och drabbar kvinnor och barn särskilt. Endast 27 procent av befolkningen på landsbygden har tillgång till toaletter.

Ogifta kvinnor under 20 år nekas ofta tillgång till reproduktiv hälsovård och ofta krävs makens tillstånd för gifta kvinnor för att få söka vård. Av kvinnor i fertil ålder har endast 26 procent tillgång till moderna preventivmedel.

Regeringen och kyrkan har en restriktiv hållning och förespråkar naturlig prevention och avhållsamhet. Abort är endast tillåtet vid fara för kvinnans liv och kräver godkännande av tre olika läkare.

Rätten till utbildning

Under det indonesiska tillbakadragandet 1999 förstördes 80 procent av alla skolbyggnader och många lärare, som var anställda av den indonesiska staten, lämnade landet. Förbättringar gällande tillgång till utbildning har genomförts och enligt UNICEF går 88 procent av landets barn i grundskoleålder i skolan. Skolgång är obligatorisk i nio år och kostnadsfri, men böcker och skoluniformer bekostas av elevernas familjer.

Pojkar och flickor går i skolan i samma utsträckning till och med 13 års ålder. Därefter hoppar många flickor av på grund av att skolor i hög utsträckning saknar adekvata sanitära faciliteter. Tidiga graviditeter och våld i hemmen gör också att många flickor hoppar av skolan. Undermålig infrastruktur försvårar ofta skolgång, särskilt för flickor. Till exempel är det flickors uppgift att hämta vatten vilket gör att de blir sena till skolan.

Kunskapsbrist inom lärarkåren är en stor utmaning. Sedan ett par år tillbaka har alla barn rätt till utbildning på sitt eget lokala språk men det saknas ofta lärare som behärskarar de lokala språken. I april 2016 infördes en treårig lärarutbildning som ska stärka kvaliteten bland lärare. En ny utbildningsplan som ska inkludera barn med funktionsnedsättning håller på att tas fram.

Rätten till en tillfredsställande levnadsstandard

Östtimor intar plats 133 av 188 på UNDP:s index för mänsklig utveckling 2015. Cirka 50 procent av befolkningen lever under den nationella fattigdomsgränsen som är 0,88 USD per dag. Skillnaden mellan huvudstaden Dili och landsbygden är påtaglig.

Befolkningen på landsbygden, där majoriteten är självhushållande bönder, är identifierad av regeringen som mycket sårbar och har högst andel undernärda och högst andel som saknar tillgång till rent vatten.

Möjligheten att äga mark på landsbygden regleras genom sedvanerätt. Ett lagförslag om modernisering av äganderätten har tagits fram för att, enligt regeringen, möjliggöra modernisering av jordbruket. Förslaget har kritiserats

av det civila samhället för att kunna leda till allvarliga konflikter, tvångsflyttningar och arrendeavgifter.

VI. RÄTTEN ATT INTE UTSÄTTAS FÖR DISKRIMINERING

Kvinnors åtnjutande av mänskliga rättigheter

Östtimors konstitution fastställer att kvinnor och män har samma rättigheter och förbjuder diskriminering på grundval av kön. Samtidigt har FN riktat kritik mot Östtimor gällande bestämmelser i civilagen om ägande- och arvsrätt som missgynnar kvinnor. Kvinnor är underrepresenterade både i politiken och på arbetsmarknaden.

Våld i hemmet är ett utbrett problem. Enligt en undersökning organisationen *Asia Foundation* gjorde 2015 hade 59 procent av kvinnor som levde i ett förhållande utsatts för sexuellt eller fysiskt våld. Mer än hälften av dessa hade utsatts för grovt våld. Hemgifter är vanligt förekommande och medför att kvinnan betraktas som mannens, och ofta dennes familjs, ägodel. Enligt människorättsorganisationen *Fokupers*, som arbetar med kvinnors rättigheter, ledde en lag mot våld i hemmet från 2010 till en ökning av antalet rapporterade fall. Långa handläggningstider av rättsfall gör att kvinnor ofta tvingas stanna i härbärgen i upp till ett år. Kunskapen om lagen är begränsad på landsbygden och många byar använder informella konfliktlösningsmekanismer i fall av våld i hemmet. Ofta utdömer byarna böter som sedan betalas till offrets morbror. Vissa byar tvingar offer för sexuellt våld att gifta sig med förövaren.

Barnets rättigheter

Det finns stora utmaningar gällande barns hälsa, utbildning samt skydd mot våld. Aga är tillåtet i hemmen och förekommer även i skolan, trots att utbildningsministeriet har nolltolerans för fysisk bestraffning inom skolväsendet.

Åldersgräns för giftermål är 16 år. Barnäktenskap förekommer som följd av socialt tryck i samband med graviditeter. Enligt UNICEF gifter sig 19 procent av flickorna före 18 års ålder.

Handel med minderåriga flickor förekommer. Under 2015 rapporterade den *Nationella Kommissionen för Barns Rättigheter* 15 fall av allvarligt sexuellt utnyttjande och handel med barn.

Enligt det timorianska ministeriet för social solidaritet (MoSS) fanns 2016 knappt 300 identifierade gatubarn, varav två tredjedelar i Dili. MoSS har gett en lokal civilsamhällsorganisation, *Forum Communicaaun Joventude Oritorio Joao Bosco* (JFC), i uppdrag att genomföra flera program för att åtgärda situationen. JFC:s program inkluderar icke-formell utbildning, registrering och hantering av individuella fall, informations-spridning om barns rättigheter i utsatta områden samt stöd till utsatta familjer.

Rättigheter för personer som tillhör nationella, etniska, språkliga och religiösa minoriteter samt urfolk

Konstitutionen förbjuder diskriminering på grund av etnicitet, språk eller religion. Det finns inga rapporter om inskränkningar i åtnjutandet av politiska eller civila rättigheter på grund av etnisk eller religiös tillhörighet.

Trakasserier av den kinesisk-timorianska minoriteten förekommer och under 2015 rapporterades flera fall där kinesisk-timorianska affärsidkare misshandlats och deras affärer bränts ner.

Diskriminering på grund av sexuell läggning eller könsidentitet

Konstitutionen förbjuder inte diskriminering på grundval av sexuell läggning eller könsidentitet. Samkönade sexuella relationer är inte förbjudna, men samkönade relationer erkänns inte. Enligt hbtq-organisationen *Codiva* är kunskapen om hbtq-frågor mycket begränsad. Hbtq-personer är, med undantag för transpersoner, osynliga. Traditionella normer och värderingar gör det extremt svårt för såväl män som kvinnor att leva öppet som homosexuella. Tillförlitlig statistik om våld mot hbtq-personer saknas.

Flyktingars och migranternas rättigheter

Östtimor har ratificerat FN:s flyktingkonvention, men systemet för asylmottagning håller inte internationell standard. Till exempel måste ansökan om asyl göras inom 72 timmar från ankomst till landet. Antalet asylsökande sedan självständigheten är begränsat till en handfull.

Indonesiska myndigheter uppskattar att cirka 4 700 hushåll fortfarande bor i de flyktingläger som upprättades 1999 i samband med att 250 000 östtimorianer flydde till Västtimor. Ytterligare flyktingar finns utspridda i Västtimor men antalet är osäkert. Återvändande till Östtimor försvåras av rädsla för diskriminering och oro för tillgång till egendomar i Östtimor.

Det förekommer att kvinnliga migranter från Indonesien, Kina och Filippinerna utnyttjas inom prostitution.

Rättigheter för personer med funktionsnedsättning

Likabehandling och förbud mot diskriminering av personer med funktionsnedsättning är fastslaget i konstitutionen, men praktiken medför kunskaps- och resursbrist att tillgången till utbildning, hälso- och sjukvård samt arbetstillfällen är begränsad.

Personer med psykisk funktionsnedsättning göms ofta och får inte lämna hemmet.

Ratifikationsläget avseende centrala konventioner om mänskliga rättigheter

Konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter, *International Covenant on Civil and Political Rights (ICCPR)* ratificerades år 2003. Det fakultativa protokollet om enskild klagorätt och det fakultativa protokollet om avskaffandet av dödsstraffet har inte ratificerats.

Konventionen om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter, *International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights (ICESCR)* ratificerades år 2003. Det fakultativa protokollet om enskild klagorätt har inte ratificerats.

Konventionen om avskaffandet av alla former av rasdiskriminering, *International Convention on the Elimination of all forms of Racial Discrimination (ICERD)* ratificerades år 2003.

Konventionen om avskaffandet av alla former av diskriminering mot kvinnor, *Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women (CEDAW)* och det fakultativa protokollet om enskild klagorätt ratificerades år 2003.

Konventionen mot tortyr, *Convention Against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CAT)* ratificerades år 2003. Det fakultativa protokollet om förebyggande av tortyr signerades år 2005.

Konventionen om barnets rättigheter, *Convention on the Rights of the Child (CRC)* ratificerades år 2003. Det tillhörande protokollet om barns indragning i väpnade konflikter ratificerades år 2004. Det tillhörande protokollet om handel med barn, barnprostitution och barnpornografi ratificerades år 2003.

Konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning, *Convention on the Rights of Persons with Disabilities (CRPD)* har inte ratificerats.

Konventionen mot påtvingade försvinnanden, *International Convention for the Protection of All Persons from Enforced Disappearances (ICED)* har inte ratificerats.

Flyktingkonventionen, *Convention Relating to the Status of Refugees (Refugee Convention)* och det tillhörande protokollet ratificerades år 2003.

Romstadgan för internationella brottmålsdomstolen, *Rome Statute of the International Criminal Court (ICC)* ratificerades år 2002.

Exempel på svenskt och internationellt arbete rörande mänskliga rättigheter, demokrati och rättsstatens principer

Sveriges bilaterala utvecklingssamarbete med Östtimor avslutades 2013. Sverige bidrar till UNDP och UNICEF:s arbete i landet. UNDP:s projekt

syftar till kapacitetsbyggande i rättsväsendet genom utbildning av domare, åklagare och jurister. Sverige stödjer även UNICEF:s arbete med att utbilda lärare och utveckla läroplaner.

EU:s utvecklingsamarbete har två komponenter – utveckling av skogsbruk i samarbete med ILO och kapacitetsstärkandet i förvaltning av offentliga finanser. EU ger också stöd till arbete med mänskliga rättigheter.